

A világgazdaság helyzete, különös tekintettel az Európai Unió versenyképességére

Farkas Péter

2010-ben *megkezdődött a válság utáni világgazdasági fellendülés*. Az USA gazdasági növekedése (4.né./4.né. alapon) 2,8, Japáné 2,2, az Európai Unióé 1,8-2,0%-os volt. A feltörekvő országok közül Kína 9,8, India 8,2, Brazília 5,0, Oroszország 5,0%-kal növekedett. Ugyanakkor ki kell emelni, hogy *a 4. negyedévben az USA kivételével a növekedési ütemek csökkentek* a fejlett országokban: az EU GDP-jének bővülése negyedév/negyedév alapon csak 0,2% volt, Japán GDP-je pedig 0,2%-kal csökkent. Így a 4. negyedévben az OECD országok összességükben csak 0,4%-kal bővítették GDP-jüket, ami éves szinten csupán 1,6%-os ütemnek felelne meg (EIU és IMF adatok). *Az ütemcsökkenés oka* az volt, hogy a gazdasági fellendülés addigi fő hatótényezői, a nemzetközi kereskedelem, az ipari növekedés, és a beruházások növekedési üteme egyaránt lassulni kezdett az előző negyedévekhez képest, ami jórészt a korábbi gyors fellendülés természetes kifulladásának, a válság előtti színvonal megközelítésének, illetve elérésének volt a következménye.

A következőkben kicsit közelebbről megvizsgáljuk a növekedés 2010. évi reálgazdasági hajtótényezőit (export, ipar, termelékenység, beruházások) annak bemutatása érdekében, hogy *Európa több tekintetben versenyhátrányban van..* Az Euróövezet *áruexportja* az elmúlt évben (4.né./ 4.né.) csak 6,3%-kal nőtt (a dinamikusabb Németországé 10,7%-kal), ugyanakkor az USA-é 18,2, Japáné 19,4%-kal, a BRIC országoké 20-38%-kal. Az év végén a nemzetközi kereskedelem dinamikája már mindenfelé csökkent. (Itt jegyzem meg, hogy az IMF szerint az áruk és szolgáltatások világkereskedelme 2010-ben 12%-kal nőtt, 2011-ben várhatóan már csak 7%-os lesz a bővülése, ezen belül a fejlett országoké csak 5%-os.) *Az ipari kibocsátás* bővülésében kiegyenlítettebb volt a fejlett országok mezőnye 2010-ben: Euróövezet 7,9% (Németország 13,0%), USA 5,8%, Japán 4,7% (principalglobalindicators.org). A feltörekvő országok ipari termelése is hasonló ütemben emelkedett, csak Kínában és általában Dél- Kelet-Ázsiában (valamint a Baltikumban, Szlovákiában, Szlovéniában és Törökországban) nőtt lényegesen gyorsabban, 13-18%-kal. Az európai ipar viszonylag jó teljesítménye kapcsán azonban hozzá kell tenni, hogy Európa a válság idején lemaradt *a termelékenységi* versenyben. Miközben 2008-2009-ben a munkatermelékenység tovább nőtt az USA-ban, a két év alatt 3,2%-kal, az Európai Unióban csökkent, mégpedig 0,8, Japánban pedig 0,5%-kal. Ami a *beruházásokat* illeti, 2010-ben (4.né./4.né. alapon) az USA 6,5, az EU csak 1,7 (Németország 7,5), Japán 1,6%-os dinamikát produkált. Ha figyelembe vesszük, hogy a beruházások megalapozzák a következő időszak gazdasági növekedését, nem lehetünk optimisták Európát illetően. Hát ha még azt is

figyelembe vesszük, hogy 2010 4. negyedévében (4.né./3.né.) a beruházások Európában és Japánban is megtorpantak, sőt csökkentek (-0,8, illetve -0,4%), miközben az USA-ban 1,3%-kal – éves átszámításban 5,3%-kal – bővültek! Tehát az Egyesült Államokban csak kissé lassult a beruházási kedv (OECD adatok). A feltörekvő országokban is jelentős mértékben mérséklődött a beruházási boom.

Az export, az ipari termelés és a beruházások kifulladását az amerikai és a japán gazdaságpolitika azzal reagálta le, hogy az év vége felé a korábbiak után újabb fiskális ösztönző csomagokat hirdetnek meg (míg az EU egyes fejlettebb országaiban a korábbi szerényebb csomagok lényegében kifutottak). Az USA-ban és Japánban nyilvánvalóan *számot vetettek azzal, hogy a GDP és annak hatótényezői, a termelés, a beruházás és a nemzetközi áruforgalom nem nőhet egy határon túl anélkül, hogy a ne bővülne a fogyasztás*, amelynek nagyobbik hányada lakossági. Nem biztos, hogy sokáig fenntartható az USA belső fogyasztását finanszírozó nemzetközi fizetési deficit, de tény, hogy az USA esetében *a kiskereskedelmi forgalom* 2010-ben 5-6,4%-kal(!) (a végső lakossági fogyasztás ennél lassabban) nőtt, miközben az Euroövezetben csak 0,6-0,7%-kal, Japánban pedig – a heves ösztönzési szándék ellenére –, 0,3-0,4%-kal csökkent. Azt azonban hozzá kell tenni, hogy az EU „mag-”, azaz centrum országaiban éves szinten általában 2-4% körül nőtt a hazai fogyasztás, míg az európai perifériákon többnyire közel stagnált a megszorító(bb) politikák következtében, néhány országban pedig csökkent (Görögországban 19%-kal!/, Spanyolországban 4,7%-kal, Portugáliában 4,5%-kal, de Olaszországban is 0,4%-kal, stb. (World dataBank és EIU adatok).

Ha figyelembe vesszük a beruházási, ipari, termelékenységi és exportképességi tendenciákat, nem csoda, hogy a nagy *prognosztikai intézmények* az USA esetében *2011-re* viszonylag magas, 3,0-3,3 gazdasági (GDP) növekedési ütemet jósolnak. Ugyanakkor az EU és Japán esetében egyaránt csak kb. 1,7%-kos növekedést vetítenek előre, ami némileg elmarad 2010. évi teljesítményüktől. A feltörekvő és fejlődő országokban a 2010. évi 7,1%-os GDP bővülés után „csak” 6,5%-os (Kína és India esetében 9,0%, Brazíliában és Oroszországban 4% körüli) növekedés várható 2011-ben, Közép-Kelet-Európában a tavalyi kb. 4% után 3,6%. Földünk teljes GDP-je az előző évben 5,0%-kal nőtt, idén várhatóan 4,4%-kal (az IMF és az EIU előrejelzései).

Mindezen tendenciák akkor valósulnak meg, ha nem történnek váratlan, vagy nem is egészen váratlan események. Az IMF is azon a véleményen van, hogy *elég jelentősek a rizikótényezők*.

Az általános veszélyt az jelenti, hogy a válság ellenére nem szűntek meg a globális aránytalanságok. A pénzügyi rendszer némileg stabilizálódott, de még lényegesen nem csökkent a pénzügyi szektor felfuvalkodottsága, pl. a derivatív és valutáris eszközök kereskedelméhez köthető spekulációs pénzmozgások napi értéke továbbra is meghaladja a 4,5 ezermilliárd dollárt, az USA tőzsdén a GDP közel másfélszeresét tartják nyilván, stb. Jelentősek még mindig az ingatlanpiaci buborékok (jelenleg Kínában a legfeszítőbb a helyzet). A spekuláció nagymértékben felelős a nyersanyagok és élelmiszerek áremelkedéséért, ami világszerte nagy társadalmi feszültséget gerjeszt. Ugyanakkor a reálgazdaság banki finanszírozása még nem érte el a válság előtti szintet a fejlett országokban sem. Még mindig sok bank megy csődbe az USA-ban és európai bankok is veszélyeztetettek. Az USA-ban a tagállamok egy része súlyos fizetési nehézségekkel küzd, ugyanez érvényes közismerten több európai országra. Az országok nemzetközi fizetési mérlegeinek globális hiánya/többlete alig enyhült, a válság elején a világ GDP-jének 2,5%-át tette ki, most 2%-át (1996-ban még csak a 0,5%-a volt). Valójában még nem kezdődött meg a megnövekedett államadósságok törlesztése miatt kényszerű fiskális konszolidáció, és az – részben a megszorítások elleni természetes társadalmi ellenállás miatt – nem is lesz könnyű folyamat. A legvalószínűbb, hogy megpróbálják elinflálni az adósságot (talán az Egyesült Királyság a kísérleti terep, ahol már 4,4%-os az infláció, miközben Japánt a defláció sújtja).

Hasonló megfontolásokból a Roubini Global Economics elemzői még mindig 10-25%-ra becsülik a W alakú válság lehetőségét.

A legnagyobb gond európai szemmel az, hogy *a rizikótényezők közül a legfeszítőbbek egy része éppen az EU-t veszélyezteti*. „Erős EU periféria stressz esetére” az IMF még vészscenáriót is kidolgozott, ami 2011 közepén akár -3%-os eltérést is okozhat az EU-s GDP alapprognozisához képest (WEO January). Bár e fejleménynek valóban nem nagy a valószínűsége, de az figyelemre méltó, hogy az IMF ilyen erősen figyelmeztet arra, hogy az eurozóna helyzete tovább romolhat. Az ír, a spanyol és a portugál bankok konszolidálása – a hírek szerint – rövid távon további 120-150 milliárd dolláros tőkeinjekciót kíván, majd jöhet Portugália, esetleg Spanyolország, Belgium. Európát tehát nem csupán a lassúbb technikai fejlődés, a termelékenység problémája, az erős euró és általában az exportnehézségek, a megszorítások miatt is lassúbb gazdasági fejlődés és erősödő társadalmi feszültség szorítja, hanem az eltérő fejlettségből adódó divergencia, egyenlőtlen fejlődés és gazdasági érdekkülönbség is.

Az IMF meglehetősen őszinte elemzést adott. Azt hangsúlyozza, hogy a világgazdaságot három szétfeszítő, szétválasztó erő veszélyezteti: 1. az EU magországok és a

periféria között; 2. a pénzügyi feszültségek és a reálgazdaság között; 3. a fejlett és a feltörekvő országok között. A világgazdaság ezek miatt széttartó, nem elég egységes (WEO January).